

JEZIKOSLOVAC JOSIP VONČINA

Poštovana gospodo Vončina,
Poštovani gospodine Predsjedniče Hrvatske akademije,
poštovani akademici,
poštovani kolege i prijatelji akademika Josipa Vončine,
gospode i gospodo,

Proteklo je godinu i mjesec dana otkako smo se u tuzi oprostili od velikoga hrvatskog dijalektologa i povjesničara hrvatskoga jezika, našega kolege i prijatelja i nadasve plemenitoga čovjeka akademika Josipa Vončine. Njegova predanost znanstvenomu istraživanju, njegova ljudska i profesionalna čestitost, njegov golem prinos hrvatskoj jezikoslovnoj znanosti razlogom su da mu danas ponovno odamo priznanje za sve ono što nam je, i kao znanstvenik i kao čovjek, ostavio u naslijeđe te da mu za to očitujemo svoju zahvalnost, kao i svoj ponos što smo bili svjedocima njegovih postignuća.

Josip Vončina rodio se 18. rujna 1932. u Ravnoj Gori u Gorskom kotaru, u kraju gdje nerijetko dolaze u izravan komunikacijski doticaj sva tri hrvatska narječja, a kao gimnazijalac dio školovanja proveo je i u Požegi pa vjerojatno odatle kod njega vrlo rani senzibilitet i naglašeno zanimanje za jezične pojave u ljudskom društvu, kao i zanimanje za jezikoslovnu struku općenito. Nakon završetka gimnazije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu studirao je jugoslavenske jezike i književnosti te ruski jezik i književnost i diplomirao godine 1960. Kao student koji se svojim znanjem i profinjenim razumijevanjem jezičnih pitanja izričito isticao u svojem naraštaju, već iduće 1961. godine bio je izabran za asistenta na Katedri za dijalektologiju i povijest jezika kod profesora Mate Hraste. Nadaren, marljiv, organiziran

i racionalan, postojano je radio na doktoratu i godine 1965. doktorirao obranivši disertaciju *Jezik Antuna Kanižlića* (objavljena u Radu JAZU, 368.).¹ Inventivan u istraživačkom radu i plodan u objavljivanju rezultata toga rada, bio je izabran za docenta godine 1968., za izvanrednoga profesora 1974. te za redovitoga profesora povijesti i dijalektologije hrvatskoga jezika 1978. godine. Na tom je mjestu radio do umirovljenja 1999., s tim da je u međuvremenu kao gostujući profesor predavao na Sveučilištu u Mannheimu (1969.) i na Sveučilištu u Kölnu. Od godine 1991. bio je redoviti član HAZU, a od 1997. do 2003. obnašao je dužnost tajnika Razreda za filološke znanosti HAZU.

U bogatom opusu koji obuhvaća nekoliko knjiga² i više od 200 znanstvenih rasprava, kao i priređivački i urednički rad na izdavanju starih hrvatskih pisaca, prevladavaju radovi koji se odnose na povijest hrvatskoga književnog jezika te minuciozne lingvostilističke raščlambe tekstova starijih hrvatskih pisaca. U tom je smislu najveću pozornost posvetio pitanjima jezične povijesti i dijalektologije kako se one ogledaju u tekstovima starijih hrvatskih pisaca. Posebnu je pozornost posvetio čakavskoj, kajkavskoj i štokavskoj sastavnici povijesti hrvatskoga književnog jezika, a njima je dodao i četvrtu – ozaljski književnojezični krug (*Ozaljski jezično-književni krug*, 1968.), koja je prvi sustavni pokušaj prevladavanja dijalektnih razlika na hrvatskom kulturnom prostoru u stvaranju zajedničkoga književnog jezika. Posebice se akademik Vončina bavio jezikom i stilom hrvatske književnosti od završetka srednjovjekovnoga razdoblja do 19. stoljeća, dakle jezikom i stilom razdoblja hrvatskoga jezičnoga predstandarda i jezikom i stilom prvih desetljeća standardnoga razdoblja.

Kao vrstan poznavalac hrvatskih jezičnih i književnih starina, akademik Josip Vončina priređivao je kritička izdanja djela starih i starijih hrvatskih pisaca te nam ostavio izdanja takvih ključnih figura iz povijesti hrvatske književnosti i stvaranja hrvatskoga književnog jezika kao što su

¹ Objavljeno u Radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 368.

² Analize starih hrvatskih pisaca, 1977; Jezična baština, 1988; Korijeni Krležina Kerempuha, 1991; Preporodni jezični temelji, 1993; Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza, 1999.

Petar Hektorović, Petar Zoranić, Fran Krsto Frankopan, Andrija Kačić Miošić. Ta se Vončina izdanja ističu temeljitom, minucioznom dokumentiranosti te pomnom argumentiranosti svakoga rješenja. U ukupnom radu akademika Vončine na tekstovima starih pisaca ističu se jasan smisao za ukupan povijesni i jezičnopovijesni kontekst te težnja za jasno definiranim metodološkim načelima.

Kako se od samih početaka bavio tekstovima pisaca iz različitih hrvatskih krajeva, Josip Vončina posebnu pozornost posvećuje književnomu i jezičnomu prožimanju pisaca kopnene i onih primorske Hrvatske (čemu je jedan od najzornijih primjera upravo ozaljski krug). Drugim riječima, Josip Vončina velik dio svojih istraživanja posvetio je proučavanju prostornoga i vremenskoga kontinuiteta hrvatskoga književnog izraza predstandardnoga razdoblja. Samo je po sebi razumljivo da su njegove mnogobrojne studije i znanstvene rasprave o Marku Maruliću, Ivanu Gunduliću, Franu Krsti Frankopanu, Jurju Habdeliću, Ivanu Belostencu, Titušu Brezovačkom, Ljudevitu Gaju poslužile autoru kao izvrsna činjenična i metodološka podloga da se prihvati sustavne raščlambe književnih i jezičnih izvora Krležinih *Balada Petrice Kerempuha*.

Samo takav temeljiti poznavalac starih hrvatskih književnih tekstova i njihov lucidni analitičar kakav je bio Josip Vončina mogao je razmrsiti klupko književnoga mita koji se stvorio oko jezika Krležinih *Balada*, a kojemu je posredno, hotimice ili nehotice, pridonio i sam Krleža. Josip Vončina najprije je analizirao i usporedio sve sudove o književnim i jezičnim izvorima *Balada Petrice Kerempuha* te moguće poticaje i uzorke od kojih je Krleža u pisanju *Balada* polazio. Pritom on proučava stvarne ili moguće utjecaje starih kajkavskih pisaca u tematici, stilu i jeziku *Balada*. Rezultati toga pomnoga proučavanja i minucioznih usporedbi rastočili su i sam književni mit o Krležinoj baki Tereziji Goričančevoj kao stvarnom izvoru i sveli ga u realne okvire: baka Terezija Goričančeva više je simbol pučke mudrosti i svijeta kajkavskih pučkih tradicija negoli stvarni uzor Krležina jezičnog izraza u *Baladama*. Tako je Josip Vončina jasno pokazao da se jezik *Balada* ne temelji ni na kojem konkretnom mjesnom kajkavskom govoru, kao ni na jeziku kojega posebnog starog kajkavskoga pisca, a isto-

dobno je utvrdio lepezu poticaja, od Pergošića do Štoosa i Mikloušića, na kojima je Krleža izgradio svoju osebujnu i originalnu pjesničku sintezu.

Ističući danas trajne vrijednosti koje je ostavio kroatistici i jezikoslovnoj znanosti u otkrivenim činjenicama i u primijenjenoj metodologiji sa sigurnošću možemo reći da će njegovo znanstveno djelo za dugo nadživjeti svojega autora.